સ્થાનિક સરકાર: આપણી લોકશાહીનો પાયો

ગ્રામીણ અને શહેરી વહીવટીતંત્રની સમજ

NotebookLM

સ્થાનિક સરકાર (પંચાયતીરાજ)

- **ગ્રામીણ પ્રશાસન**
  - ગામ
  - તાલુકા
  - જિલ્લા
- **શહેરી પ્રશાસન**
  - નગરપાલિકા
  - મહાનગરપાલિકા

ગુજરાતમાં 1 એપ્રિલ, 1963થી પંચાયતીરાજનો અમલ શરૂ થયો.

NotebookLM

ગ્રામ પંચાયત: સ્થાનિક સ્વરાજ્યનું પાયાનું એકમ

500 - 25,000

વસ્તી

8 - 16

સભ્યોની સંખ્યા

5 વર્ષ

ચૂંટણીનો સમયગાળો

ગ્રામ પંચાયતને 'ગ્રામ સચિવાલય' પણ કહેવામાં આવે છે.

આવકના સાધનો: ☑ પાણીવેરો, ☑ સફાઈવેરો, ☑ મિલકતવેરો, ☑ દુકાનવેરો

NotebookLM

ગામનું વહીવટીતંત્ર

સરપંચ
(ચૂંટાયેલા પ્રતિનિધિ)

ગામના મતદારો પ્રત્યક્ષ રીતે મત આપીને ચૂંટે છે. તેઓ પંચાયતના વડા છે.

તલાટી-કમ-મંત્રી
(વહીવટી અધિકારી)

સરકાર દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવે છે.
કાર્ય: વહીવટી કાર્ય, કરવેરા વસૂલાત, અહેવાલ તૈયાર કરવા.

ગ્રામસભા

ગામની ધારાસભા. વર્ષમાં ઓછામાં ઓછું બે વખત આયોજન કરવું ફરજિયાત.

NotebookLM

વિશેષ પ્રોત્સાહક યોજનાઓ

સમરસ ગ્રામ પંચાયત

ચૂંટણી વિના સર્વસંમતિથી રચના.
સરકાર દ્વારા વિશેષ અનુદાન.

તીર્થગ્રામ અને પાવનગ્રામ

- તીર્થગ્રામ: છેલ્લા 5 વર્ષમાં કોઈ ગુનો ન નોંધાયેલ હોય.
- પાવનગ્રામ: છેલ્લા 3 વર્ષમાં કોઈ ગુનો ન નોંધાયેલ હોય.
- ઉદ્દેશ્ય: ભાઈચારાની ભાવના વધે.

NotebookLM

તાલુકા પંચાયત

પંચાયતીરાજનું બીજું સ્તર

મેટ્રિક્સ

16 - 32

ચૂંટાયેલા સભ્યો

50%

મહિલા અનામત

ભૂમિકાઓ

રાજકીય

પ્રમુખ અને ઉપપ્રમુખ

ચૂંટાયેલા સભ્યોમાંથી પસંદગી.

વહીવટી

તાલુકા વિકાસ અધિકારી (T.D.O.)

વહીવટી વડા. રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમણૂક.

કાર્યો: સ્વાસ્થ્ય અને આરોગ્ય, પ્રાથમિક શાળાઓ, ખેતીવાડી સુધારણા.

NotebookLM

જિલ્લા પંચાયત

પંચાયતીરાજનું સૌથી ઉપરનું સ્તર

32 - 52 સભ્યો

50% મહિલા અનામત

પ્રમુખ

જિલ્લા વિકાસ અધિકારી (D.D.O.)

મુખ્ય કાર્ય: ગ્રામ પંચાયત અને તાલુકા પંચાયતની પ્રવૃત્તિઓનું નિયંત્રણ અને સહાય.

NotebookLM

સામાજિક ન્યાય સમિતિ

- **ત્રણેય સ્તરોએ** (ગામ, તાલુકા, જિલ્લા) રચના કરવી ફરજિયાત.
- **સભ્યોની સંખ્યા:** 5
- **કાર્ય:** સમાજના નબળા વર્ગોને શિક્ષણ, સ્વાસ્થ્ય અને સામાજિક-આર્થિક સગવડ આપવી.
- **ઉદ્દેશ્ય:** નબળા વર્ગોને ન્યાય આપવો.

NotebookLM

શહેરી પ્રશાસન

નગરપાલિકા

1 લાખ કે તેથી ઓછી વસ્તી

મહાનગરપાલિકા

1 લાખ કે તેથી વધુ વસ્તી

બંધારણના 74મા સુધારાથી શહેરી વિસ્તારને વસ્તીના આધારે સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓ આપવામાં આવી છે.

NotebookLM

નગરપાલિકા

25,000+ વસ્તી	ઓછામાં ઓછા 28 સભ્યો

પ્રમુખ
(ચૂંટાયેલા સભ્યોમાંથી)

ચીફ ઓફિસર
(રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમણૂક)

પાણી પુરવઠો	રસ્તા	અગ્નિશમન	સફાઈ

મહત્વની સમિતિઓ: કારોબારી, નાણાં, આરોગ્ય અને સફાઈ.

NotebookLM

મહાનગરપાલિકા

ગુજરાતમાં 8 મહાનગરપાલિકાઓ છે

રાજકીય માળખું

- **વોર્ડ:** 75,000ની વસ્તીએ એક
- **કોર્પોરેટર:** મહાનગરપાલિકાના સભ્ય
- **મેયર:** વડા (Political Head)
- **સ્ટેન્ડિંગ કમિટી:** સૌથી વધારે મહત્ત્વની સમિતિ

વહીવટી માળખું

- મ્યુનિસિપલ કમિશનર
- વહીવટી વડા (Administrative Head)
- રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમણૂક

NotebookLM

કલેક્ટર

જિલ્લાના વહીવટી વડા (U.P.S.C. દ્વારા પસંદગી)

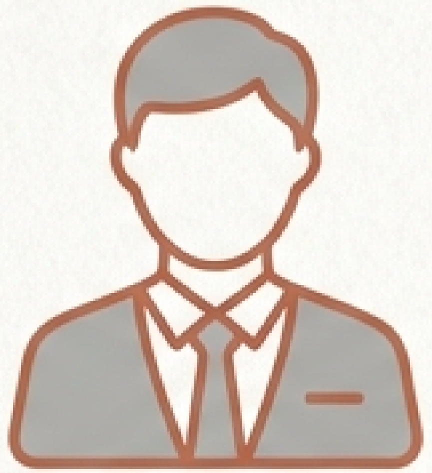

જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ

કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવી.

જિલ્લા ચૂંટણી અધિકારી

ચૂંટણી પ્રક્રિયાનું સંચાલન.

સંકલન અધિકારી

તમામ વિભાગોના કામોનું સંકલન.

મુખ્ય ફરજ: જિલ્લામાં જીવન જરૂરિયાતની ચીજવસ્તુઓની અછત ન સર્જાય તે નિશ્ચિત કરવું.

NotebookLM

મામલતદાર

તાલુકા કક્ષાના વહીવટી અધિકારી (G.P.S.C. દ્વારા પસંદગી)

તાલુકા મેજિસ્ટ્રેટ

કાયદો અને વ્યવસ્થાની સ્થિતિ માટે જવાબદાર.

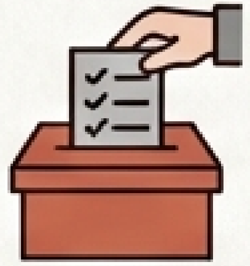

ચૂંટણી કામગીરી

મતદાર યાદી તૈયાર કરવી, ચૂંટણીઓ યોજવી.

રાહત કામગીરી

કુદરતી આપત્તિ સમયે નિયંત્રણ અને સહાય.

સરેરાશ 50 કે તેથી વધુ ગામોના સમૂહના વહીવટી વડા.

NotebookLM

લોકઅદાલત

સસ્તો અને ઝડપી ન્યાય

“કોઈની ન હાર કોઈની ન જીત”

- લાંબા સમયથી અટકેલા કેસોનો નિકાલ
- કોર્ટ કચેરીના ધક્કામાંથી મુક્તિ
- મફત ન્યાય (કોઈ કોર્ટ ફી નથી)

NotebookLM

જાગૃત નાગરિક, સશક્ત લોકશાહી

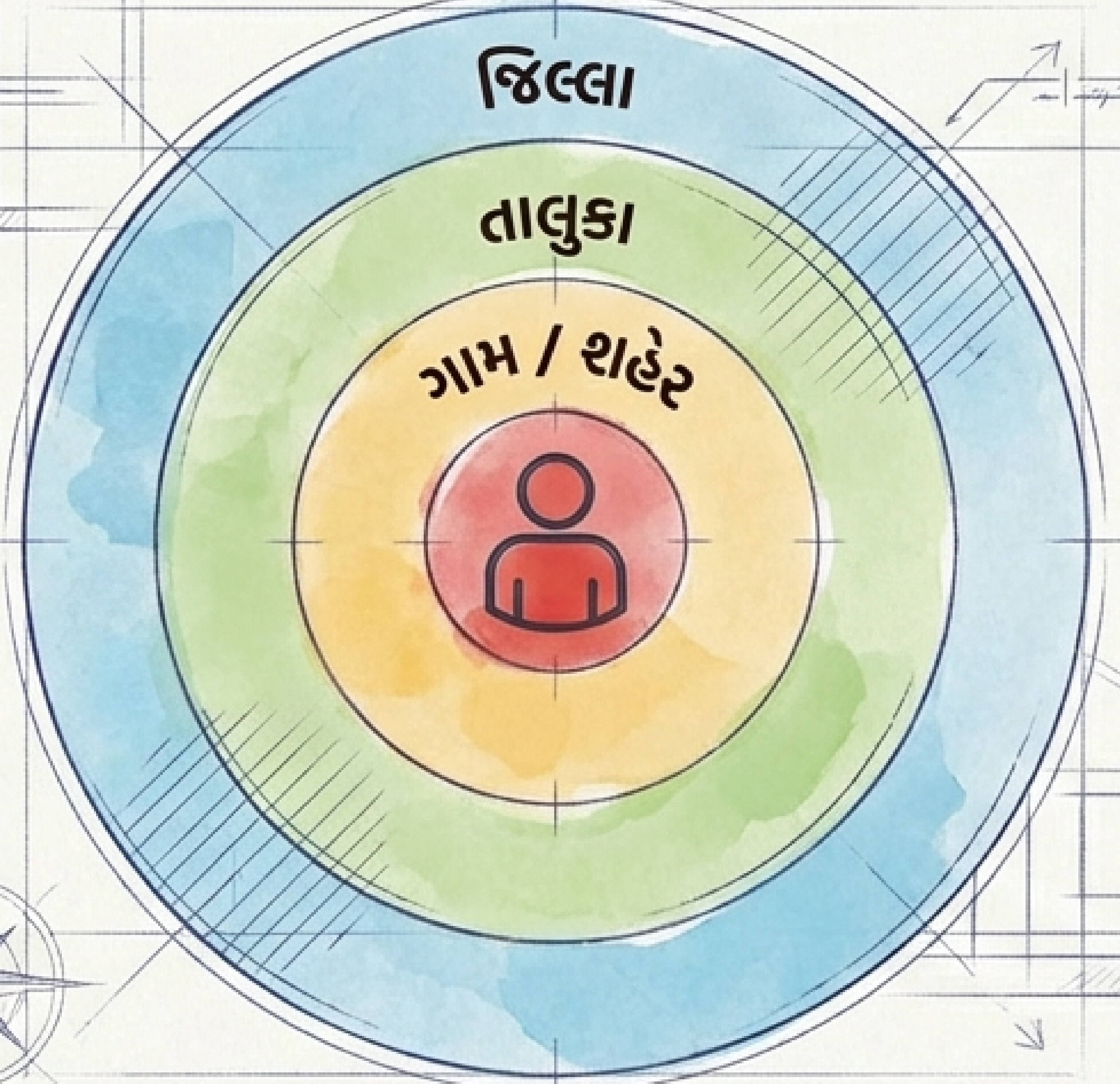

- **પંચાયતીરાજ:** ગામ, તાલુકા, જિલ્લા
- **શહેરી શાસન:** નગરપાલિકા, મહાનગરપાલિકા
- **ન્યાય અને વહીવટ:** કલેક્ટર, લોકઅદાલત

સ્થાનિક સરકારના વહીવટમાં સહભાગી બનીએ.

NotebookLM